

וביישוב הקושיא הראשונה של התוס' על רש"י, כתב ה"אליה רבה" (או"ח סי' קנ"ח) דאי משום כל העובר על דברי חכמים וכו', הו"א דחייב מיתה דוקא כשתיקנו בשביל המצוה עצמה, משא"כ נט"י לחולין דהוא רק שלא יבא ליגע בתרומה הו"א דאינו חייב מיתה, וע"ז קמ"ל דאפ"ה נעקר מן העולם, וזהו כעין סברת הרבינו יונה בפ"ק דברכות (ד:): בהא דחכמים עשו סייג לדבריהם שיקדים לקרות ק"ש ולהתפלל וכל העובר על דברי חכמים וכו'. אך כבר הק' ע"ז בס' "תורת הקנאות", דא"כ שוב קשה מה החידוש שיש במזלזל בנט"י, הרי סברא זו שאדם מתחייב מיתה אפילו אם עובר על תקנת חכמים שאינה אלא משום סייג כבר ידעינן שפיר מהברייתא הנ"ל גבי ק"ש.

והנראה לומר ביישוב דברי רש"י, דהנה רש"י כאן דקדק לפרש ד"מזלזל" פירושו שנוהג כן תמיד, ונראה דפירש כן עפ"מ דמבואר בברכות (יט.) גבי אלעזר בן חנוך שפקפק בנט"י, ופירש"י וז"ל: שפקפק זילזל, והיינו נמי לכבוד הרב שעבר ע"פ הגוזרים על הידים, עכ"ל. ומבואר דלרש"י הפירוש זלזול היינו פקפוק בכל התקנה לומר שאין הלכה כדעת הסוברים שיש לגזור על הידים לחולין, [והיינו דבזמנו עדיין לא נתקבל לגמרי תקנה זו, דהא מבואר בשבת (טו.) דשלמה תיקן נט"י לקדשים, ובגזירת י"ח דבר גזרו אף לתרומה, ואילו לחולין מבואר בגמ' חולין (קו.) דתקנו משום סרך תרומה, או משום נקיות - עיי"ש בתוד"ה מצוה], וממילא מה שאינו נוטל ידיו זהו מאחר ואינו מקבל כלל שיש מקום לתקנה כזו, וע"כ אינו נוטל ידיו בקביעות, ומשום כך הייתי סבור לומר דבכה"ג לא הוי זה בכלל ה"עובר על דברי חכמים", דהלשון "עובר על דברי חכמים" משמע שעובר על דבריהם אף שברור לו תקנתם, ואילו הכא הרי מפקפק לומר שאין לקבל תקנה כזו כלל, וא"כ אינו מתכוין כלל "לעבור" על דבריהם, וע"ז קמ"ל דאפ"ה נעקר מן העולם, דמאחר וההלכה נקבעה כדעת אלו שגזרו על הידים, הרי שזה נחשב שפיר בגדר "עובר על דברי חכמים". ומיושב קושיית התוס'.

וע"ד קושייתם השניה של התוס', עיין בספר "באר שבע" כאן שכתב דבאמת כבר פירש רש"י המזלזל שאוכל תמיד בלא נט"י, ולפי"ז הרי יש לחלק בין הכא דענשו במיתה לההיא דשבת (דף סב:): דאיתא דענשו עניות, דהתם מיירי שנוטל ידיו, אלא שמזלזל שאינו נוטל כדן שיעור נט"י, וע"כ אין עונשו חמור כ"כ במיתה אלא עניות בלבד, עיי"ש.

בגמ': דרש ר' עזרא כו' כל האוכל לחם בלא נטילת ידים כאילו בא על אשה זונה.

ביאור ההשוואה בין אכילת לחם בלי נטילת ידים לבא על הזונה, כתב המהר"ל (נתיב העבודה פרק ט"ז) שנישואין גם נקראת בשם אכילה, כמו שנאמר (בראשית ל"ט) כי אם הלחם אשר הוא אוכל, הרי ששניהם נקראו אכילה. ולאכילה צריך הכנה והזמנה שלא יהי' מעשה חול אלא מעשה קדוש, כאכילת לחם ע"י נטילת ידים, ובנישואין על ידי קידושין (עיין בחינוך'מ' תקנ"ב בשורש המצוה של קידושין), ולכן מי שאוכל לחם בלי הכנה, בלי נטילת ידים, ואינו מקדש את עצמו, הרי זה כאילו בא על הזונה, בלי אירוסין ונישואין, שהוא מעשה גשמי גרידא.

★★

בגמ': כל האוכל לחם בלי נטילת ידים כאילו בא על אשה זונה.

בספר ר' ייבי (בפרשת וישב) כותב: התורה נקראת לחם, כדכתיב "לכו לחמו בלחמיי" (משלי, ט, ה). וזה שעוסק בלימוד התורה ואינו מקיים אותה בפועל בגופו ומעשה ידיו, זה בבחינת "לחם בלי נטילת ידים", והרי הוא כאילו בא על אשה זונה. מה אשה זונה אין כוונתה להתעבר ולהוליד ילדים אלא הנאה זמנית. כן הוא זה שעוסק בתורה בלי כל כונה לקיום התורה והמצוות, אלא לשם העיסוק בו בלבד, הרי זה הנאה זמנית בלי כוונת לידה.

★★

בגמ': כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם.

פירש"י דזהו משום הא דקיי"ל (ברכות ד:), עירובין כא:): כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה. ובתוס' הקשו עליו, א'. אם זהו הדין הכללי של העובר על דברי חכמים, מ"ש דנקט הכא דוקא נט"י. ב'. נעקר מן העולם משמע מיתה, ואילו בשבת (דף סב:): אמרינן דעונשו עניות. וע"כ פירשו התוס' דזלזול היינו שמזלזל בה תמיד אז עונשו עקירה ע"י עניות שקשה ממיתה ע"י נחש עיי"ש. ובתוס' שאנץ כאן פי' כרש"י. וע"ע בשע"ת לרבינו יונה (שער שלישי אות ח') דלכאורה מבואר שם בדבריו דמפרש כרש"י.